Vårt Land 31/8-96

110233

VÅRT LAND OM LANDSSVIK

Hvorledes kunne den lovende og velutrustede unge mann Quisling en gang var, bli selve erkesvikeren og oppnå den herostratiske berømmelse internasjonalt å bli synonymet på den usleste av alle forbrytere? Aktor mente det skyldtes han umettelige maktbegjær rett og slett. Forsvareren forsøkte i sin utakknemlige oppgave å tyde gåten Qusling på en mer sympatisk måte. Spørsmålet vil komme til å beskjeftige både historikere og diktere i framtiden. Det utvilsomme mystiske drag i Quislings person vil da sikkert bli tillagt en viss vekt. I alle fall vil rettssaken mot ham komme til å stå som et mønster på fair play, på det beste i nordiske rettsfølelse. Vårt samfunn kan med ren samvittighet imøtese historiens dom over Quisling-dommen.

11. september 1945 – etter dødsdommen over Vidkun Quisling

...heller ikke den søkende humanist når fram til en endelig og plausibel forklaring av forbryterens skyldspørsmål. Han blir stående og veie på de forskjellige muligheter. Fordi han ikke tør beslutte seg helt til å oppgi sitt grunndogme om at mennesket er godt «av naturen» – og at det derfor bare gjelder å følge sine «naturlige» tilbøyeligheter.

For en kristen betraktning viser landssvik-sakene, og spesielt Quislings eget forhold og hans sørgelige utvikling, hvor grunnfalsk dette dogme er. De irrasjonale krefter er sterke i mennesket. Likevel er mennesket selv ansvarlig for sine handlinger.

Men sterkest er Satan – særlig når han kommner som «en lysets engel».

12. september 1945

Hver gang NS nevnes, foretar vi en hastig mobilisering av en eller annen front. De fleste føler seg som jøssinger og patrioter forpliktet til å melde seg mer eller mindre høyrøstet som frivillige til «isfronten». Og andre av noe forskjellig oppfatning fordømmes som frontkjempere på en «medlidenhetsfront» eller en «silkefront».

Når nazistene ligger slått for våre føtter, trenger vi ikke noen ekstra hatets isklumper i blodet for å verge oss mot dem. Vi har heller ikke bruk for noen «medlidenhetsfront» eller «silkefront». Vi har overhodet ikke bruk for noen frontmentalitet mer. Det vi derimot trenger, er all den visdom og erfaring vår kristne kultur før det nazistiske forfall var nådd fram til i behandlingen av de strafferettslige og sosiale menneskelige problemer...

Når landssvikerne har fått sine saker ferdig behandlet og sonet sin brøde, gjelder det å ta dem opp i samfunnet igjen, slik at de får muligheten til igjen å bli nyttige samfunnsborgere.

9. november 1945

Forholdet er i dag åpenbart at det trenges en ny avgrensning i den nådeløse rettferdighet i oppgjøret med landssvikerne. Det tilsier både alminnelig sunn menneskeforstand og forståelsen av samfunnets eget beste...

Det må være en selvsagt ting at de – likesom andre der har forbrutt seg – blir gitt en ny sjanse når de har gjort opp sitt mellomværende med samfunnet. Framfor alt må det sørges for at deres uskyldige ikke fortsatt blir utsatt for noen slags forfølgelse eller boikott...

20. november 1945

Men først og sist må vi BE.

Be for dem som rammes av rettsoppgjøret og for dem som har fått den oppgave å føre rettens tale og rettens sverd. Vi vil be om at Gud den allmektige må rense oss selv og hele vårt folk for nag og hevnfølelse, og at han vil gi oss hjertelag og vilje til å handle mot alle medmennesker slik som vi vil at de skulle handle mot oss.

12. januar 1946

Når det gjelder de kristnes holdning har vi ingen grunn til – i noe tilfelle – å hovmode oss. Eller til å være stolt på de ulykkeliges bekostning. Og heller ikke her i dette store og bitre oppgjør om landsviksynder. Vi trenger stadig å holde oppgjør med oss selv for hva vi har gjort – og hva vi har forsømt å gjøre.

Oppgjøret innad er derfor like viktig som oppgjøret utad.

5. mars 1946

Alle aviser har i denne tiden mottatt bunker av innlegg til fordel for landssvikerne og med til dels sterkt følelsebetonte angrep på rettsoppgjøret. Blant disse har vi plukket ut et enkelt som vi offentliggjør annet steds i dagens nummer. Artikkelen er tatt inn fordi den er skrevet i en saklig tone og antagelig gjengir det syn som de mange mindre landssvikere har på sin sak. Også den siden har et rettferdig krav på å bli hørt. Vi har valgt å la den stå for sitt eget subjektive verd uten kommentar.

23. mars 1946

Offisielt forbigås dagen i dag i mørk taushet. Den 9. april for seks år siden hører til de mørkeste dager i vår historie. Vi ble tatt på sengen av en overfallsmann. Uforberedthet, forvirring og svikt preget dagens bilde, og det bilde ble også båret ut i verdenspressen og kom til å bli vanskelig å utviske. Det tok år av seig motstand å få det utslettet...

Kampen nå står mot fienden i oss selv. Den ser ikke bare lovende ut. Vi er mer tilsølt og smittet av nazismens gift enn vi selv vet av. Av dens respektløshet for menneskeverd og de kristne og humane verdier. Det viser seg bl.a. i de store vanskelighetene vi har med å akseptere de av våre landsmenn som sviktet etter at de har hatt sitt oppgjør med samfunnet. Vi må overvinne oss selv og de hatets rester som har overvinter i våre hjerter. Fra 9. april er ikke langt fram til forsoningens store høytid, til langfredag og oppstandelsens påskemorgen.

Vi er alle sviktere og svikere for Vårherre – og dog står veien åpen for alle uten unntagelse til gjenopptagelse i hans rike.

9. april 1946

Sluttstenen i rettsoppgjøret – og den ikke minst viktige del av dette – er N.S.-medlemmenes gjeninntagelse i arbeidslivet. ...Å kaste disse tusener av mennesker over på forsorgen gjennom livsvarig forfølgelse vil være verre enn dødsstraff. Det vil være sjelemord. Som et kristent kulturfolk kan vi selvsagt ikke påta oss den skyld. Dessuten har vi ingen interesse av å betale i dyre dommer for å holde en slik synd og elendighet ved like som et åpent kreftsår i vår folkelegeme...

Den avtale som er truffet mellom Arbeidsgiverforeningen og Arbeidernes faglige Landsorganissasjon om retningslinjer for N.S.folks gjeninntagelse i arbeidslivet, er et viktig skritt i den riktige retning...

N.S.-medlemmene har ikke noe umiddelbart krav på å kunne tre inn i tidligere stillinger. De må ofte finne seg i lojalt å bøye seg for det faktum at de må stige ned non trinn i rang og verdighet, men med sjansen til å kunne arbeide seg oppover igjen.

...det bør stå klart for alle oss jøssinger:Ansvaret for at det skal gå godt hviler med den største vekt på OSS og ikke på N.S.medlemmene, fordi vi er den sterkere part.

13. april 1946

Dommen i Nürnberg vil få vidtrekkende følger og forhåpentlig bety et nytt steg framover i vår rettskultur...

Ikke bare de små syndere i samfunnet skal trekkes til ansvar for sine umenneskelige handlinger, også de som tidligere i kraft av sin rang og stand har nytt en priviligert stilling og unndratt seg enhver forfølgelse vil bli stilt for domstolen. Også statsmannen og generalen skal stå eller falle på sine gjerninger. Derfor vil dommen i Nürnberg bære bud om at nye rettferdige prinsipper er knesatt på den mellomfolkelige retts område, og at dens historiske betydning vil ligge i den beskyttelse som søkes gitt de generelle, menneskelige rettigheter.

1. oktober 1946 (12 av 21 tiltalte fikk dødsdom)

Spørsmålet om rettsoppgjøret blir – jo mer dette nærmer seg sin avslutning - i høyere grad enn før et spørsmål de domfeltes vei tilbake til samfunnet. I det praktiske liv krever retten stadig kjærligheten som sin nødvendige følgesvenn. Ellers kan vi la være å tale om et humanistisk rettssamfunn.

Er det ikke snart på tide at vi begynner å praktisere denne art humanisme?

22. november 1946

Mange av landssvikerne selv er blitt kalde og forherdet. Hver enkelt av dem møter kanskje opp med hundre personlige grunner til å føle seg forurettet. De straffer bare seg selv ved det. Denne innstillingen hos dem vil igjen på sikt ødelegge deres muligheter for å bli normale, nyttige samfunnsmedlemmer.

PÅ BLOKKEN – *tg*

Hvorledes skal en slik dobbelt isfront brytes? Hvor trenges det ikke en virkelig syndserkjennelse tvers igjennom hele vårt samfunn for å løsne opp hele det hav av forurettelser, hat, hykleri og selvmedlidenhet som finnes! Først da vil telen være gått ut av folkegrunnen, så den er ferdig til å gi full grøde.

1. februar 1947

Den viktigste oppgaven i tiden framover blir (.) ikke å slå fast rettsoppgjørets nødvendighet. Den sak står fast i folkets bevissthet. Det viktigste blir å få folk til å forstå at de landssvikere som er dømt og har fått sin straff, de har også krav på beskyttelse etter at straffen er sonet.

7. februar 1947

Rettsoppgjøret med dem som svek sitt land under krigens harde påkjenning går sin gang. Riktignok har disse sakene trukket lengre ut enn man opprinnelig regnet med, men den store mengde saker tatt i betraktning tør det likevel sies at farten har vært upåklagelig. De tiltalte har fått sine forhold belyst fra alle sider under et rettergang som er en kulturstat verdig. Selv det mest overbeviste NS-medlem har da heller ikke med skinn av rett kunnet peke på et eneste tilfelle av skadefro hevnjustis eller ondartet krenkelse av vårt retts grunnleggende prinsipper.

21. mars 1947

Det ligger ennå tykk tele i jorden etter den istiden nazistyret la over landet, men det er sterke varsler om tegn på omslag til mildere klima, til en svingning henimot et nytt og forsonligere syn. Og det er bare av det gode.

26. mars 1947

Prestenes nådesøknad for Skancke truer med å utvikle seg til en prinsippiell debatt for eller imot dødsstraff. Blir den ført inn i den blindgaten, er det gitt at «minister» Skancke må bli skutt. Det spørsmålet er avgjort av Stortinget, og på slike premisser har ikke Regjeringen høve til å la nåde gå for rett.

Det er heller ikke på de premissene at nådesøknaden er innlevert. Det er her ikke spørsmål om dødsstraffens prinsipp, men om NÅDENS prinsipp. Det siste er knesatt i vår lov. Det er lovlig adgang for enhver til å støtte en aksjon for benådning. Nå har kirkens menn og universitets- og høyskolefolk gjort bruk av denne rett. Hvem var nærmere til å gjøre det i nettopp dette høve enn dem som i første linje var offer for Skanckes forbrytelser? Iallfall hvis en tror på nådens plass ved siden av rettferdigheten?

Det er dem som er så overvettes logiske at de mener at når ikke alle dødsdømte er blitt benådet, så er det ikke grunn til å gjøre noen unntagelse for Skancke. Det er god logikk, men det er bare å si til det at nåden ikke står i noe slikt strengt rettferdighetsforhold til rettferdigheten. Allikevel har den fått sin lovlige plass i vårt rettssystem, – og vel mer det. Når den står der, har den også rett til å bli brukt.

19. april 1947

Alle som direkte kommer bort i rettsoppgjøret, vil sikkert kunne bekrefte det triste faktum at det er mye av et hvepsebol. Og spørsmålet reiser seg i stigende grad, hva som kan og bør gjøres for å få nedtransformert denne følelsen av irritasjon og skyld. I sommer ble det gjort et godt skritt i den riktige retning ved det delvise amnesti som lå i en nedsettelse av soningstiden for dømte landssvikere...

Det er all mulig grunn til gjennom en generøs bruk av benådningsinstituttet å rette på skjønnhetsfeilene i rettsoppgjøret og bedre forutsetningene for et samfunn som mindre får likhet med hvepsebol.

18. november 1948

Blant de passive NS-medlemmer fins det en gruppe på om lag 3000 som hadde sørget for å melde seg ut av partiet før den 22. januar 1942. Deres oppgjør med myndightene er blitt avgjort ved såkalt påtaleunnlatelse, som etter loven kan brukes i straffesaker «når det antas at intet offentlig hensyn krever at den straffbare handling påtales». Dette betyr at disse likevel blir stemplet skyldige som landssvikere og blir innført i strafferegistret, samtidig som de er avskåret fra retten til å få pøvet sin sak ved domstolsbehandling...

Den usedvanlige og summariske fremgangsmåten, som endog kan reise tvil om dens grunnlovsmessighet, og om den stemmer med menneskerettighetene, gjør at myndighetene i denne sak plikter å vise den største imøtekommenhet.

26. januar 1950

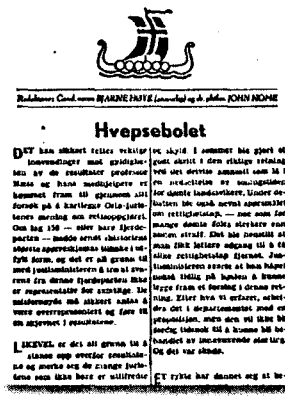

Redaktør: Carol vom BJØRNE HAYE (ansvarlig og ch. redaktør) JOHN NOME

Hvepsebolet

DET kan sikkert reises vekslende innvendinger mot gjeldende lov av de resultater professor Mæsa og hans medhjelpere er kommet fram til gjennom sitt forsøk på å kartlegge Oslo-justitiens omsorg om rettsoppgjøret. Om lag 150 — eller hver fjerdeparten — møtte ernstt «historiske» skjerte oppretskjenns tilbake i nyfyk form, og det er all grunn til med justisministeren å tro at svarene fra denne fjerdeparten ikke er representative for samtlige. Ingen misforstå: vi mener ikke å antaa at vanse overrepresentert og fare til en skjevhet i resultatene.

I SKEVEL er det all grunn til å stanse opp overfor resultatene og merke seg de mange justitiene som ikke bare er uillitrette

vi skyld. I sommer ble gjort et godt skritt i den riktige retning ved det delvise amnesti som lå i en nedsettelse av soningstiden for dømte landssvikere, hvorved justitien ble også nevnt spesielt om rettigheter. — mer som for mange dømte folks skyldere enn mot en straff. Det ble resultat at man fikk lettere adgang til å få slike rettighetsskap fjernet. Justitiministeren uttrykt at han håpet denne tiltak på hjelpen å trinne fram et forslag i denne retning. Eller hva vi erfarer, arbeidra det i departementet med en proposisjon, men den vil ikke bli forelagt tidsnok til å komme til behandlet av inneværende stor tirg. Og det var skadt.

CV rykte har dannet seg at be-

I dag, på Vårt Lands 51-årsdag, gjengir vi noen utdrag av avisens ledere om landsvikoppgjøret etter krigen. Faksimilen viser lederen for 18. november 1948.